

Késő kelta falusias település feltárása Nagytétény határában

(Budapest, XI. ker., Nagytétényi út 353-371., Hrsz.: 23.2333)

A feltárás területe a Duna jobb partján, a főváros déli határán található. Ósvízrajzi szempontból az óholocén-kori Duna árterének része, mely itt a Tétényi-fennsík kiugró szirtfala alatt az úgynevezett Nagytétényi-öblözetben laposan elterülő széles ívben folytatódik dél felé. Nyugati és északi határát a Tétényi-fennsík Duna által korábban alámosott magaspartja határolja, nyugatról a Duna folyó, déli irányból az Érd-Sóskúti-fennsík szegélyezi. Maga a szűken vett ásatási terület az óholocén ártéri szint maradványa, mely az újholocén időszakában már csak időszakosan került víz alá. (PÉCSI 1959, 157-158.)

A feltárás során nyilvánvalóvá vált, hogy a szóban forgó, mintegy 6 hektáros terület korántsem az egykori terpezsényeket mutatja. Régebben itt a Duna folyásirányával többé-kevésbé párhuzamos terasz- és zátonyszigetek húzódtak. Schweitzer Ferenc vizsgálatai azt mutatták, hogy az általunk kutatott térségben is egy,

The excavation of a late Celtic settlement at Nagytétény

(Budapest XI., 353-371 Nagytétényi Street, Lrn.: 23.2333)

The site lies on the right bank of the Danube, on the southern edge of the capital city. From a hydrographical point of view, it is situated in the ancient Holocene floodplain of the Danube, which extends southwards in a wide arch in the so-called Nagytétény hollow under the projecting steep wall of the Tétény plateau. In the west and the north it is bordered by the high bank of the Tétény plateau, the base of which was washed away by the Danube. The region is delimited to the east by the Danube and in the south by the Érd-Sóskút plateau. The excavation area itself is a relic of the ancient Holocene floodplain, which was only temporarily washed by water in the later Holocene (PÉCSI 1959, 157-158).

The excavations revealed that the surface formations have significantly changed in this ca 6 ha. area. Formerly terrace and boulder strewn islands stretched here, more-

mintegy 100-120 méter széles és több kilométer hosszú, az őt határoló vizes, mocsaras térszínekre enyhén lejtő északkelet-délnyugati irányú zátonysziget terület el, melynek keleti partszakasza minden bizonnyal a Duna akkori főfolyamát szegélyezte. Az 1911-es folyószabályozás és a sertéshí-



1. kép: A sertéshízlalda területe a feltárás idején
Fig. 1: The territory of the pig farm during the excavations

zlalda építkezései során azonban az egykori partszakasz geomorfológiai jellege erősen megváltozott. A holtágakat levágták, a partvonalat kiegyenesítették, a felszín egyenetlenségeit a közeli Duna sóderes hordalékával töltötték fel. (1. kép)

A hely legújabb kori története 1914-ben kezdődött. Ekkor alapították a területen a Nagytétényi Sertéshízlaldát, mely 1915-ben már teljes üzemben működött és hamarosan az ország legnagyobb ilyen jellegű létesítményévé vált. Az 1920-as években már 20.000-25.000, a század közepétől 55.000-60.000 sertést tartottak számon. A sertésólakon túl egyéb jelentős, földmunkával járó beruházásokat is véghezvittek. Saját gabonasilóval, malommal és kisvasúti hálózattal rendelkezett. 1943-ban munkáslakótelep építésébe fogtak, az 1950-es évektől darakeverő és

or-less parallel to the flow of the Danube. Ferenc Schweitzer's geological examinations demonstrated that there had been an ca. 100-120 m wide and several kilometres long rocky island in the excavation area, which slightly sloped in an north-east-southwest direction towards the surrounding waterlogged areas. The eastern edge of this island must have been washed by the present-day main flow of the Danube. River regulation in 1911 and the establishment of a pig farm on this spot, however, significantly modified the geomorphological features of the former bank. The ox-bows were cut off, the bank was straightened and the depressions along the bank filled in with the gravel sediment from the Danube.

The modern history of the area began in 1914 when the Nagytétényi

takarmánytároló épült területén. 1969-ben nagyarányú átépítésen esett át a hizlalda: a régi ólakat lebontották és új, már gépesített épületeket emeltek. Később kazánházzal és új műúttal bővült, 1970 és 1986 között pedig nagyszabású technológiai átalakításokat végeztek rajta (TÉTÉNY-PROMONTOR 189-190., 289., 401-402.), mígnem az 1990-es évek elején megszűnt. Az imént felvázolt fokozott bolygatottság ellenére, mellyel az ásatás során mi is szembesültünk, eddig semmilyen információnk nem volt a terület régészeti emlékeit illetően.

Az 1990-es évek végén a HARBOR PARK tulajdonában lévő területen Közép-Európa egyik legnagyobb logisztikai központjának építésébe kezdtek. Ehhez kapcsolódóan végeztünk megelőző feltárást 2001 májusa és szeptembere között.

Az összesen hét építendő raktár helyén több mint 8.000 négyzetmétert volt alkalmunk feltárni. Előzetesen a minden valószínűséggel területünk tőszomszédságában futó limes erődrendszer maradványait vártuk. Ennek feltételezett vonala, valamint a várható morfológiai adottságok miatt a Duna vonalára merőlegesen jelöltük ki kutatóárkainkat. (2. kép)

A raktárbázist északkelet-délnyugati irányban kettészelő út

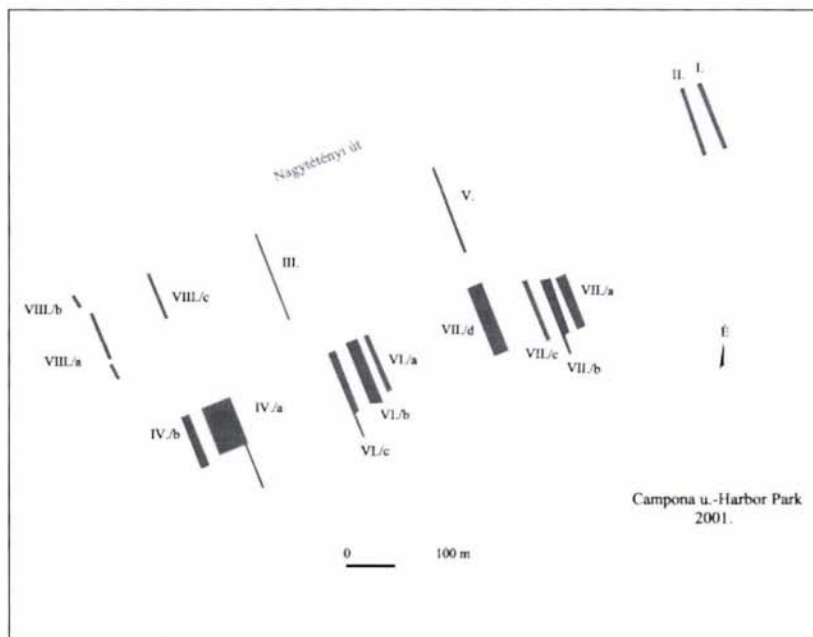
Pig Farm was founded. It was already working at full capacity in 1915 and soon became the largest establishment of its type in the country. In the 1920's, 20,000-25,000 pigs were kept here, and the number increased to 55,000-60,000 by the middle of the century. Apart from the pig sties, other development requiring significant earthmoving works were also carried out in the area. The Farm had its own grain silo, mill and a narrow-gauge railway. In 1943, the construction of a residential estate got underway for the workers while a groats mixer and a structure for fodder storage were built after the 1950's. The Pig Farm was largely rebuilt in 1969. The old sties were pulled down and new mechanised buildings were raised. Later, a boilerhouse and a new paved road were added. Between 1970 and 1986, a large-scale technological reconstruction took place (TÉTÉNY-PROMONTOR 189-190, 289, 401-402). The farm was liquidated in the middle of the 1990's. Despite the drastic disturbances described above, some of which was witnessed during the excavations as well, we did not have any archaeological information about the area.

At the end of the 1990's, the construction of one of the largest logistic centers in Central Europe

nyugati oldalán négy leendő épület helyén volt alkalmunk kutatást végezni. 2-4 méter széles, 75-95 méter hosszú szondáink (I-III., V, VIII. a-c) azonban negatívnak bizonyultak és olykor több mint 2 méter vastag fekete, iszapos anyagú feltöltés elbontását követően értük el a sárgászöld, agyagos altalajt. Ezt a sertésólak cölöpgödreit leszámítva csupán keleti, magasabb részén bolygatta meg két, valószínűleg őskori cölöplyuk és egy újkori árok. A fekete mocsaras ré-

was started in the territory owned by the Harbor Park. The excavations were conducted preceding this construction between May and September 2001.

More than 8000 m² were unearthed in the area of altogether 7 future storage spaces. We expected to find the remains of the limes fort system, which ran, most probably, next to the excavation area. In accordance with its supposed location and the presumed morphological features, the



2. kép: A leendő raktárépületek és a feltárt felületek összesítő alaprajza

Fig. 2: Complex plan of the future storage buildings and the unearthed surfaces

tegből azonban szórványosan kelta és középkori kerámiát tudtunk gyűjteni, melyek a közeli település területéről kerülhettek ide.

A múóttól keletre három épület alatt húzott szondákban (IV.A-B, VI.A-C, VII.A-D) jóval magasabb tengerszint feletti magasságban húzódtott a sárga löszös, olykor homokos altalaj, így itt a várakozásnak megfelelően már jelentős mértékű régészeti aktivitást tapasztaltunk. Éppen ezért ebben a zónában minden szondát felületté szélesítettünk, így csak az egykori ólak 13 méter széles betonlapjainak sávjait kellett kihagynunk a feltárásból, melynek következtében összesen kilenc felületen (IV/A,B; VI/A-C; VII/A-D) folyt régészeti munka. Az épületek keleti fele alatt már egyre vastagodó sóderes feltöltést találtunk, melybe csak keskeny, a sötétedő altalaj réteghatárát követő árkokat húztunk. Az előkerült 298 darab objektum túlnyomó többsége egy kelta falusias jellegű település részét képezi.

A feltárt régészeti jelenségek egy része hengeres, vagy lefelé szélesedő, öblösödő, méhkas alakú, egyenes, tapasztott aljú, élelem, gabona, stb. tárolására szolgáló verem volt, melynek mélysége néhány esetben a nyessett felszíntől számított 1,5 métert, fenekének átmérője az 1-1,3 métert

trenches were oriented vertically to the Danube.

Excavations could be carried out in the place of four future buildings on the western side of the road that crosses the storage park in a north-east-southwest direction. The 2-4 m wide and 75-95 m long test trenches (I-III., V, VIII. a-c), however, proved to be empty and the yellowish green, clayey unbroken ground mostly lay under a more than 2 m thick black, loamy fill. The virgin soil ground was disturbed, apart from the postholes from the pig sties, only by two prehistoric postholes and a modern trench in the eastern, more elevated part of the area. Some scattered Celtic and medieval sherds were collected from the loamy fill, which could be carried here from the nearby settlement.

The yellow loess, sometimes sandy virgin soil ground was found at a higher altitude in the test trenches under three buildings east of the road (IV.A-B, VI.A-C, VII.A-D) and, as it expected, more intense archaeological activity could be observed here. Each trench was, accordingly, widened into cuts in this zone. Only the patches of the 13 m wide concrete foundations of the sties had to be omitted. As a result, the excavations proceeded on nine surfaces

is elérte. Feltehetően felső harmaduk és szájuk az ásás során tapasztaltaknál nagyobb mértékben szűkült, mivel szinte mindegyik gödör profiljában sárga, agyagos beomlási szinteket dokumentálhattunk. Két gödömél aljától számítva 20 centiméter magasan padkát figyelhetünk meg, melynek mesterséges eredete

nem nyilvánvaló. Hasonlóképp problematikus a gödrök közepén talált karólyuk szerepe: esetleg egyágú létra támasztórúdja lehetett. Aljuk és oldalfaluk alsó 20-30 centimétere tapasztott volt, ám az alj tapasztása minden esetben sérült volt, jó 25-30%-a hiányzott.

A gödrök betöltéséből igen gazdag kerámia, állatesont- és botanikai anyag, valamint vassalak és vasolvadék került napvilágra. Bontásuk során megfigyelhető volt, hogy szinte mindegyiket egy idő után települési hulladékkal kezdték el feltölteni. Az alsó 15-20 centiméteres sötétbarna réteg felett majd minden



3. kép: Sűrűn rétegzett verembetöltés (VII/13. Obj.)
Fig. 3: Densely stratified pit fill (feature VII/13)

(IV/A,B; VI/A-C; VII/A-D). A gradually thickening gravel fill can be observed under the eastern sides of the buildings. This territory was explored only through narrow trenches taken down to the boundary with the darkening vir-



4. kép: Áldozati céllal kövekkel körbevett csontok (VI/47. Obj.)
Fig. 4: Bone offering surrounded by stones (feature VI/47)

esetben egy sűrűn rétegzett paticsos, faszenes égett sáv következett, mely többnyire domború ívben települt, ami a mesterséges módon való feltöltésről árulkodik. (3. kép) A betöltés jellege továbbá nagyszámú felszíni tüzelőhely meglétét feltételezi. A VI/83. objektum alján egy igényesen kidolgozott kemence bedobált darabjait találtuk.

Több esetben e vermek áldozati célt is szolgáltak. A VI/B felület 47. objektumában egy emberi csöves esont és csigolya darabjait kövekkel vették körül. (4. kép) A IV. felület 147. objektumának egy kiöblösödésében U alakú plasztikus bordával díszített edény alatt egy szarvasagancsot és két követ találtunk. A gödör közepén tűzhelyplatni nyomát dokumentáltuk. A hasonló típusú vermekben talált szarvasagancsok, ló, (5. kép) emberi tetem, (6. kép) egy emberi koponya (IV. 66, 79, 125, stb.) interpretálása problematikus.

Sekélyebb gödrök is szép számmal kerültek elő a lelőhelyen, ám ezek értelemszerűen kevesebb leletanyagot tartalmaztak. Közülük is kiemelendő egy hat agyagnehézéket tartalmazó, erősen paticsos betöltésű gödör (6C/1. objektum). A telep vízparti zónájára egymásba ácsott agyagkitermelő gödörkomplexumok jellemzőek.

gin soil. The overwhelming majority of the unearthed 298 features came from a Celtic village settlement. (Plate I. Fig. 2)

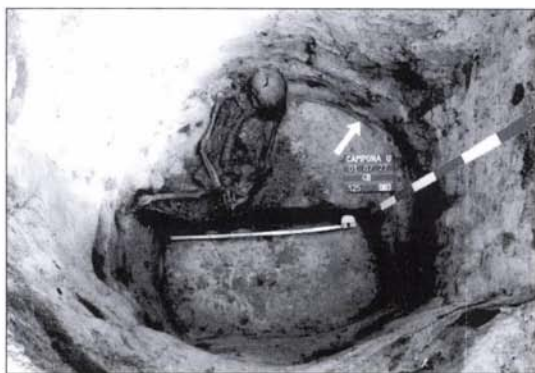
Some of the archaeological features brought to light were cylindrical or bee-hive-shaped pits widening and bulging downwards. Their bottoms were flat and plastered and they served for the storage of food, cereals etc. Their depths in a few cases reached 1.5 m from the scraped surface and their largest diameter measured 1-1.3 m. The upper third and their mouth were probably narrower than observed during the excavations since in cross-section nearly each pit displayed the yellow clayey levels of the collapsed walls. Benches could be seen in two pits, 20 cm from the bottom, although whether these are artificial constructions is not certain. The function of a posthole in the centers of the pits is also problematic: it could be the hole for a single-post ladder. The bottom and the walls were plastered to a height of 20-30 cm, although the plastering of the bottom was always damaged and about 25-30 % of the plastering was missing.

A very rich material was found in the pit fills, composed of pottery, animal bones, botanical material, iron slag and cooled



5. kép: Lócsontváz (IV/79. Obj.)

Fig. 5: Horse skeleton (feature IV/79)



6. kép: Összekulesolt kezű emberi csontváz (IV/125. Obj.)

Fig. 6: Human skeleton with folded hands (feature IV/125)

A leglátványosabb régészeti jelenség a 19 darab félig földbementített építmény.

Legegyszerűbb felépítésűek a más, hasonló korú településekről is ismert (HORVÁTH 1978) 2×3 méter alapterületű, a hosszanti tengelyében ágasfás-szelemenés,

molten iron. It could be observed that nearly every pit was used as a refuse pit after a certain time. Above the lowermost 15-20 cm of dark brown loam, a densely stratified burned layer followed by daub and charcoal, usually with a convex outline, which is evidence of artificial fill. The character of the fill suggests the existence of many above ground hearths. The fragments of a finely finished oven were thrown onto the bottom of feature VI/83.

Several pits were used for sacrifices purposes. The fragments of a human long bone and a vertebra were surrounded by stones in feature 47 of surface VI/B. A complete red deer antler and two stones were found under a vessel decorated with a U-shaped rib in a hollowed area of feature 147 on surface IV. The traces of the baking surface of an oven could be documented in the centre of the

járószintre támaszkodó tetőszerkezettel bíró kunyhók. Ezek némelyikének északi sarkában összedőlt kőkemencét és egy közbülső tetőalátámasztás nyomát is megtaláltuk. Külön érdemes kitérni a IV/114. objektumra. Az imént említett kunyhó gödre bizonyos idő elteltével sárga agyagfoltos kevert barna földdel töltődött fel. Később egy nagy hamuzó gödröt ástak bele, a hozzátartozó, sóderalapozású, csapott hátú, kövekkel kirakott szájú kemencét az egykori épület északi oldalának közepébe ásták. A kemencét északnyugati irányból kis, sövényfonatos kerítés védte. (7. kép) A VI/B felület 13. és 14. épületének padlóján szövőszékretaló karólyukakat leltünk.

Ugyancsak földbemélyített, ágasfás szerkezetű, de kör alakú építmények is találhatóak a telepen (VII/19., VI/23.). Az előbbiekkal ellentétben ezekben égésnyomot, kemence, tűzhely maradványát nem találtunk. Padlójuk igen keményre döngölt agyagos volt, melybe több kisebb karólyuk, oldalfalánál pedig négyoldalt egy-egy ovális alakban elhelyezkedő teknőszerű mélyedés látható. Az egyik ház padlóján behullott szürkéssárga vályogtégglak maradványait és szövőszéknehezékeket bontottunk ki.

pit. The interpretation of red deer antlers, a horse, a human skeleton and a human skull found in similar pits (IV. 66, 79, 125 etc) is problematic.

There were numerous shallow pits unearthed at the site, which, logically enough, contained fewer finds. A pit filled with many daub fragments contained 6 clay weights (feature 6C/1). The zone along the bank is characterised by clusters of intersecting clay pits.

The most spectacular results of the excavations were the 19 semi-subterranean buildings.

The simplest ones are known from other settlements of the period as well (HORVÁTH 1978): they occupy a surface of 2×3 m. There are props for the purlin in the longitudinal axis, and the roof structure rests on the exterior floor surface. Collapsed stone ovens were found in the northern corner while the traces of a intermediary roof prop could be observed in some of them. Feature no. IV/114 is worth discussing separately. The pit of the hut was filled in by a mixed brown soil with yellow clay spots during the course of time. Later an ash pit was dug into it. The adjoining oven with a gravelly foundation and a slanting backside has a mouth built of stone. It



7. kép: Kelta veremház és kemence hamuzógödörrel (IV/114. Obj.)

Fig. 7: Celtic semi-subterranean house and an oven with an ash pit (feature IV/114)

A feltárás során négy, az előzőeknél nagyobb alapterületű, több kemencét magában foglaló, műhelyszerű építményt is találtunk. A IV/A felületen egy 6×4 méter oldalhosszúságú, három cölöppel alátámasztott tetőzettel rendelkező épület állhatott, melynek rövidebb oldalaihoz egy-egy félköríves kiöblösödés csatlakozik. délkeleti sarkában és az északi oldal közepén két, az oldalfalba bemélyedő tüzelőterű kemencét építettek, melyek közül az előbbi folyami kavics-alapozású volt. Betöltésében a nyesett felszíntől számítva 50-65 centiméter mélyen egy faszenes-paticsos pusztulási szintet dokumentáltunk, mely a cölöplyukakba is behúzódott. A legnagyobb méretű, legigényesebben kidolgozott épület a IV/B felü-

was dug into the middle of the northern wall of the building. The oven was protected by a small wattle fence from the north-west. Stake holes suggesting the presence of a loom were discovered on the floors of buildings 13 and 14 on surface VI/B.

Similarly semi-subterranean but round constructions with props were also found in the settlement (VII/19, VI/23). Unlike the former buildings, we could not find any trace of fire or anything suggesting the existence of ovens or hearths. The floors were hard-ponded clay, with several small stake holes dug into it. A trough-shaped oval depression could be observed by each of the four walls. In one of the buildings, the remains of greyish yellow adobe bricks and loom weights were unearthed on the floor.

Four workshop-like constructions were also found. They extended over a larger territory than the above features and contained more than one oven. A building of 6×4 m covered by a roof construction supported by

let 141. objektuma. Tetőzete egy belső és 2-2 külső cölöpre támaszkodott, hosszanti oldalfalain két padkasor húzódik. Bontása során négy, szintén oldalról a járószint alá beásott kemence maradványát találtuk meg, melyek minden bizonnyal nem egyidőben voltak használatban. A legépe-



8. kép: Kelta műhelyobjektum (IV/141. Obj.)

Fig. 8: Celtic workshop feature (feature IV/141)

ben megmaradt, a nyugati és északi oldal közepén található „NY” és „É”- jelű kemence megújítása jól látható volt, a többi pedig még az épület fennállása alatt elveszthette funkcióját. (8. kép) Erre utal az északi fal kiszélesedő, íves jellege, melynek első padkasztíján két, korábban még a falba ásott kemencealj került elő. Maga az ív végében lévő, legkésőbb épített csapott hátú kemence is megújított, metszetében egy korábbi, dongaboltozatos kemence indítása mutatkozott. A VI/A felület 80. objektumát még a kelta korban felhagyták, ugyanis egy szintén késővaszkori kerítőárok (81. obj.) vágja ketté. Sajnálatos módon a későbbi bolygatások tönkretették a legkevesebb öt, az épület oldalába vájt kemencéjét, melyek közül egyiknek omladékában ép

three props stood on surface IV/A. A semicircular annex was added to each of the shorter sides. Two ovens were built into the southeastern corner and the middle of the northern side with the firing chambers sunk into the walls. The former one had a gravel foundation. A destruction layer of charcoal and daub was documented within the building down to a depth of 50-60 cm from the scraped surface, which filled in even the postholes. The largest and best constructed building was feature 141 on surface IV/B. The roof construction rested on an interior wall. Two exterior posts and two rows of benches could be observed along each of the longitudinal walls. The remains of four ovens dug outwards from under the exte-

szarvasagancsot találtunk. Az épülethez tartozott egy, a járószintre épített kemence is, melynek csak tapasztott platniját sikerült megfognunk. Nagyon valószínű – különösen a vermek patiosos betöltésének alapján –, hogy a többi ház esetében is számolhatunk felszíni kemencékkel, csak a bolygatottság miatt ezeknek mára semmi nyoma nem maradt. A fentebb bemutatott objektumtípus funkciója kérdéses, leginkább lépénysütő szerepre gondolhatunk. Tüzelőberendezéseik edényégetésre, vasolvasztásra alkalmatlanok voltak, bár a gödrök többségéből és néhány kunyhó betöltéséből előkerült vassalak és olvadék helyben végzett vaskohászatra utal.

Végül két nagyméretű, teknősődő gödröt is feltártunk, egyikhez cölöpvázaz felmenő fal is tartozhatott. A többi cölöplyuk elhelyezkedéséből egy kivétellel semmiféle rendszert nem sikerült megállapítani. E felmenő falú cölöpszerkezetes épület oldalát 3-3 párhuzamosan levert gerenda alkotta.

Több kerítőárok is található a telepen, ám az ásás területi széttagoltsága miatt szerepük nem világos. Egy 15-20 centiméter mély árkot (22. obj.) a VII/A és B felületeken is megfogtuk, vonalvezetéséből ítélve a 21. kemencés objektumhoz tartozhatott. A VI/A-B fe-

rior floor level were unearthed within the house. These were probably not used at the same time. The reconstruction of the best preserved ones in the middle of the western and northern walls marked "NY" and "É" was clearly visible, while the others had probably already ceased to function during the lifetime of the house. This is suggested by the widening, arched character of the northern wall. The foundations of two ovens were found at the bench level. These had originally been sunken into the wall. The latest built oven with the slanting backside at the end of the arch was also renewed as is clear from the start of a former domed oven which can be seen in its cross-section. Feature no. 80 on surface VI/A was already abandoned in the Celtic period. It was intersected by a similarly Iron Age fencing ditch (feature 81). Regrettably, later disturbances destroyed the, at least, five ovens built into the wall of the building. The collapsed remains of one of them yielded an entire red deer antler. An oven built on the floor surface also belonged to the building. From this oven only the plastered baking surface could be observed. It is highly probable, especially from the daub fill of the

lülleteken feltárt, enyhe ívben futó 81. árkot 35-40 centiméter mélységben tudtuk megfogni. A belőle kiágazó 82. árok merőlegesen fut le a partszakaszra, így felvetődik vízvezető szerepe. Hasonlóképp problematikus a telep belső periodizációja, melyet a leletanyag feldolgozása nyilvánvalóan pontosítani fog. A falu hosszú életére vonatkozóan több régészeti bizonyítékkal is rendelkezünk. Számos gödör metszi egymást, de a legszembetűnőbbek azok a szituációk, melyeknél egy-egy nagyobb méretű kunyhó betöltésében cölöpkerítés, árokrendszer húzódik keresztül.

Ebből is látszik, hogy a telep szerkezete több ízben változott és minden valószínűség szerint a több mint 400 méteren keresztül jelentkező kelta telepobjektumok nem egyszerre léteztek. A fentebb említett területi széttagoltság miatt azonban igen nehéz a település szerkezet hiteles rekonstrukciója. Ez annál is sajnálatosabb, mert egyéb, a korszakba tartozó telep feltárásai néhány kivételtől eltekintve igen kis felületre korlátozódtak. Annyi mindenesetre a kisebb felületek feltárásából is kitűnik, hogy paramétereik alapján világosan elkülönülő típusú objektumokról van szó, és hogy ezen objektumok egymástól bizonyos távolságra

pits, that overground ovens can be supposed at the rest of the houses as well, only the strong disturbance has erased their remains. The function of the feature type described above is not clear. Perhaps it was a bakery. The firing chambers were not suitable for baking pottery or smelting iron, although the majority of the pits and also some huts contained iron slag and cooled molten iron, which indicate local metal working.

Finally, two large trough-shaped pits were also unearthed. One had a post structured vertical wall. No system could be detected in the distribution of the rest of the post-holes except in one case. The side of a building with vertical post structure walls was composed of each three timbers sunk down parallel to each other.

Several fencing ditches could be observed in the settlement, but due to their discontinuity of the excavation surfaces, their function is not clear. A 15-20 cm deep trench (feature 22) was observed both on surface VII/A and surface VI/A-B, which could belong to feature no. 21 with the ovens judging from its orientation. The slightly arched trench no. 81 was observed at a depth of 35-40 cm on surfaces VI/A-B. Ditch 82, which forked

csoportosan helyezkednek el. Különösen szembetűnők a kunyhók körüli gödörbokok, a nagyobb kemencés épületek csoportosulása, valamint a köztes „üres” térségek, ahol viszont felszíni épületekre utaló cölöplyukak száma nő meg. A település határainak meghúzása szintén nehézségbe ütközik. Keleti és nyugati határa feltételezhetően a vizenyős, mocsaras holtágak jelentették, észak-déli kiterjedésére azonban semmiféle támpontunk nincs. Mindenesetre az megállapítható, hogy a település centruma a feltárás délnyugati részén lehetett, mivel itt 156, a vele csaknem azonos méretű, tőle északra elhelyezkedő VI. felületen 99, a legészakibb VII. felületen már csupán 36 kelta korú objektum került feltárára.

A település gazdálkodására utal a vermekből vett földminta archaeobotanikai vizsgálata, melyet Gyulai Ferenc végzett el. A 117 kilogramnyi anyagból összesen 36 növényfajt tudott elkülöníteni, melynek többsége kultúrnövények (búza: alakor, tönke, tönköly; árpa, köles, rozs, stb.) magvait tartalmazta. Ebből a tényből a település igen erőteljes földművelő jellegére következtethetünk.

A lelőhelyen a feltárás során a nagymennyiségű kézzel formált durva felületű, bekarcolt hullámvonal- és bütyökdiszes, valamint korongolt

from the one above it, ran down to the bank at a right angle suggesting that it was a ditch for water. The inner periodisation of the settlement is also problematic, although the analysis of the find material will certainly make it more precise. As concerns the longevity of the settlement, we have numerous kinds of archaeological evidence. Several pits intersect each other but the most striking demonstration are the situations when a wattle fence or a system of ditches cross the fills of larger huts.

This shows that the structure of the settlement changed more than once and most probably the Celtic settlement features unearthed along 400 m long stretch were not used at the same time. Due to the way the territory has been segmented, the authentic reconstruction of the settlement structure is extremely difficult. It is all the more regrettable since settlement excavations from the same period have mostly been restricted to very small surfaces. It is, nevertheless, evident from the excavations of smaller surfaces that feature types can clearly be differentiated based on their parameters and that the features were distributed in clusters at certain distances from one another.

szürke színű és néhány sávos festéssel ellátott kerámiatöredék mellett előkerült számos vastárgy, ferdén rovátkolt ezüstgyűrű, egy hattyúfejben végződő bronz kampó és egy felhúzott kengyelén gombbal díszített bronz fibula (9. kép) a telepet a késővaszkor időszakára (La Tène D2) datálja. Az egyik újkori közműárokkal bolygatott objektumból előkerült, terra sigillátából kialakított orsókarika lelelkörülményei nem tisztázottak.

Mint már említettük a hízlalda területéről nem, de Nagytétény helymegjelöléssel ismerünk kelta leleteket. A La Tène C időszakra keltezhető litéri típusú kardot és két rövid, félköríves kengyelű egygombos fibulát tartalmazó leletegyüttes (HUNYADY 1944, 62.) te-



9. kép: Kisleletek a telepről
Fig. 9: Minor finds from the settlement

The clusters of pits around the huts are especially striking just as are the distribution of larger buildings with ovens and the “empty” spaces between them. At the same time, the number of postholes in the “empty” spaces suggesting above ground buildings increase. It is also difficult to draw the borders of the settlement. The eastern and western borders were most probably the waterlogged, swampy river cut-offs, but nothing could be found which suggests the location of the southern and northern borders. It can be observed, however, that the center of the settlement might be located in the southwestern part of the excavation area, since 156 features were unearthed here, while the adjacent surface VI north of it yielded 99 and the northernmost surface VII only 36 Celtic features.

The archaeobotanical analysis, carried out by Ferenc Gyulai of the soil samples collected from the pits, tells us about economic life at the settlement. Altogether 36 plant species were identified in the 117 kg of soil samples. Most were cultivated

lepünkkel való kontextusa erősen kérdéses. Nem állunk sokkal jobban azonban a kelta telepkutatás tekintetében sem. A feltárás jelentőségét növeli, hogy ebből az időszakból nem csupán a főváros térségéből (HANNY 1992), hanem az egész országból alig ismerünk hasonló, nagykiterjedésű nyílt telepeket.

A területen – ha szórványosan is, de – további két korszak régészeti hagyatékát is dokumentálhattuk.

A IV/A felületen két, a késő-bronzkori urnamezős kultúrába tartozó gödörobjektum került napvilágra. A nagyobbik gödörkomplexum (25. obj.) bontása igen gazdag síkozott és turbántekerceses díszítésű kerámianyagot eredményezett a HA periódusból. Felépítmény léte utal, hogy peremén több cölöplyukat is kibontottunk. Tőle pár méterre délre egy újabb gödöregyüttes került elő (75, 105. obj.). Előbbibe később egy hengeres falú, kerek, 60 centiméter átmérőjű gödröt ástak, melynek fala vörösre égett. A VII/A szondában öt egymásba ázott gödör került feltárássra, melyek a későhalomsíros időszakból származhatnak.

Szintén a IV/A-B munkahelyen egy félig földbemélyített épületet és egy árokszakaszt találtunk, melyek az Árpád-korban létesültek (12-13. század). Előbbi délkeleti sarkában

plants (wheat, einkorn, emmer, spelt, barley, millet, rye etc). This means that plant cultivation dominated in the settlement.

A large number of sherds were found in the settlement. The ceramics were either hand-made with coarse surfaces, incised wavy linear and lug ornaments or wheel-thrown grey ceramics with painted stripy ornaments. Besides numerous iron objects, an obliquely grooved silver ring, a bronze hook ending in a swan head and a bronze brooch decorated by a knob on the raised bow date the settlement to the late Iron Age (La Tène D2). The context of a spindle whorl made of a fragment of Samian ware, which was found in a feature disturbed by the trench for public utilities, is not clear.

As has already been mentioned, no Celtic finds were known from the territory of the pig farm, but there are some from the provenance of Nagytétény. The Litér type sword dated from the La Tène C period and the two brooches with short semicircular bows and a single knob (HUNYADI 1944, 62) cannot be connected with our settlement definitely. The situation is no better concerning Celtic settlement research. The importance of the excavations is increased by the fact that no similar large open settle-

sérült malomkőből és nagyobb terméskövekből épített kőkemence állt.

Szilás Gábor

Irodalom/References:

HANNY 1992 – H. HANNY E.: Kelta település nyomai az M0 autópálya nyomvonalán (Sziget-szentmiklós-Üdülősor,-Vízműtelep) Régészeti kutatások az M0 autópálya nyomvonalán I. BTM Műhely 5 (1992) 241-276.

HUNYADI 1944 – HUNYADI I.: Kelták a Kárpátmedencében. Disserationes Pannonicae Ser. II. No. 18. (1944)

HORVÁTH 1978 – HORVÁTH L.: Késővaskori lakóház Nagykanizsán. Zalai Gyűjtemény 8 (1978) 11-22.

PÉCSI 1959 – PÉCSI M.: A magyarországi Duna-völgy kialakulása és felszínalaklata. Földrajzi Monográfiák III. (1959)

TÉTÉNY-PROMONTOR – Tétény-Promontor (Szerk.: Joó E., Tóth G.) Budapest, 1988.

ments are known from this period in the capital (HANNY 1992) or even the country as a whole.

The scattered remains from two other periods could be documented in the territory.

Two pit complexes from the late Bronze Age Urnfield culture were unearthed on surface IV/A. The larger pit complex (feature 25) yielded a very rich ceramic material with faceted and spiral channelled ornamentation from the HA period. The postholes unearthed along the edges of the pits indicate the presence of a construction. A few meters to its south, another pit complex was unearthed (features 75 and 105). A cylindrical pit with a diameter of 60 cm was dug into the former one, the wall of which was burned red. Five pits dug into one another were unearthed in test cut VII/A, which can be dated to the period of the late Tumulus culture.

A semi-subterranean house and the section of a ditch were found on the same IVA-B surface, which seems to come from the Árpád period (12-13th centuries). A stone oven built from a damaged millstone and larger stone blocks were found in the southeastern corner of the former building.

Gábor Szilás